

LEGENDA O NEJZNÁMĚJŠÍM ČESKÉM SVĚTCI V LOUTKOHŘE
ZPRACOVANÉ AMATÉRSKÝM LOUTKOVÝM SOUBOREM BARIBAL

PRO PÁNA JÁNA

Premiéra dne 12. 5. 2012 14:00 a 16:00

Národní galerie, Schwarzenberský palác (nebo též Lobkovický palác)

- renesanční palác na Hradčanském náměstí v Praze

Vhodné: pro dospělé a děti od 10 let

Osoby odpovědné za realizaci: Pavel Heřmánek, Eva Černá, Marika Hrdinová

„...jsou meze, za které nemůže jakákoliv moc zajít, jsou hranice,
které nelze překročit, je těžké zároveň milovat a vládnout...“

www.baribal.cz

PRO PÁNA JÁNA

LEGENDA O NEJZNÁMĚJŠÍM ČESKÉM SVĚTCI

Osoby a obsazení v loutkohře:

Miroslav Čepek

Sv. Jan Nepomucký

(mezi 1340 a 1350 - 1393)
Tento světec vynikl jako prvomučedník zpovědního tajemství v katolické církvi (protomartyr poenitentiae), dále jako ochránce cti a proti vši zlé pomluvě a proti nařčení a vyzván byl i jako pomocník v úzkostech srdce. Svätý Jan se stal patronem české země a Bavorska (už v roce 1729), je patronem mostů, mlynářů, vorařů, ledařů, plavců a tonoucích a ochráncem proti povodním. Byl vnímán především jako ochránce kněží a zpovědníků, kazatelů a almužníků, přímlyuce chudých a nemocných, dokonce i jako patron neplodných žen.

Více informací viz "Jak to bylo s Janem Nepomuckým ve skutečnosti".

Pavel Heřmánek

Václav IV.

(1361 - 1419)

Syn Karla IV. a jeho třetí manželky Anny Svidnické, český a německý král. Neúspěch jeho vlády nespočíval pouze v jeho schopnostech a vlastnostech (ač vzdělaný, tak byl nerozhodný, váhající člověk, věčně závislý na druhých, choleric, opilec, znechucený panováním zatahováním do politických záležitostí od útlého dětství), ale byl podmíněn i situací v říši a papežským schizmatem, jehož řešení měl jako římský král iniciovat a také neustálými konflikty se svým bratrem Zikmundem Lucemburským. Od vládnutí utíkal na své hrady, kde se odával s radostí lovu. První pražská defenestrace u něj vyvolala záchvat mozkové mrtvice.

Eva Černá

Jana

(1356 - 1386)

Jana nebo také Johanna Bavorská, dcera bavorského vévody Albrechta Staršího, I. manželka Václava IV.

Karel IV. zařídil sňatek svého syna s Johannou Bavorskou, když bylo Václavovi pouhých 9 a Johanně 14 let (r. 1370 v Norimberku). Johanna byla pražským arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimi korunována v Praze českou královnou a od té doby žila na pražském dvoře. S Václavem prý neměla příliš dobré vztahy. O smrti královny existuje několik verzí, zemřela pravděpodobně na rány pokousání či vzteklinu (král vlastnil mnoho loveckých psů).

Kateřina Gerbenzon

Zikmund Huler

(1381 - 1405)

Bohatý měšťan, podkomoří, člen královské rady, králův důvěrník a úhlavní nepřítel arcibiskupa Jana z Jenštejna.

Po jmenování do funkce královského podkomoří roku 1387 se stal spoluprávcem královských měst a rozhodčím městského soudu. Byl věrným a všehoschopným příznivcem Václava IV. Spolu s lobbickým Janem Čouchem byli nejagresivnějšími nepřáteli arcibiskupa, kteří měli na krále největší vliv. Při bouřlivém intrikování byl několikrát sesazen z úřadu, vězněn, opětovně jmenován... Po té, co se sám zamotal do svých spekulací, byl obviněn z padělání a v obecní síni staroměstské radnice r. 1405 stát mečem.

Eva Černá

Čert

(? - ?)

Strašidelná bytost, která po mnoho staletí vzbuzovala v lidech děs a hrůzu, hříšníky odnáší do pekla.

Marika Hrdinová

Kašpar

(? - ?)

Chytrolín, který svými ironickými poznámkami trefně komentuje dění u dvora.

Hudební doprovod

Autor hudby: Vítězslav Kůstka

Hudební trio: Vítězslav Kůstka (klavír), Jan Votava (klarinet)
Jan Špaček (basa)

Občanské sdružení Baribal uvádí:

PRO PÁNA JÁNA

Jak to bylo s Janem Nepomuckým
ve skutečnosti?

K pochopení nikoliv jednoduché svatojanské problematiky je nutné rozlišovat Johánka z Pomuka – historickou postavu vzdělaného církevního hodnostáře a svatého Jana Nepomuckého – mučedníka zpovědního tajemství.

Poté si musíme uvědomit, jak z historické postavy církevního úředníka vznikl barokní světec a jakou roli v tom sehrála proslulá Balbínova legenda.

Johánek z Pomuka

je od roku 1369 doložen jako veřejný notář arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi. Právě jako veřejný notář a posléze generální vikář je svědkem předhusitských reformních snah.

Johánek z Pomuka přijal kněžské svěcení, a to jistě dříve než se stal v roce 1380 oltářníkem kaple sv. Erharda a Otýlie v katedrále sv. Víta. Naproti této kapli vyrostlo v době vrcholného baroka proslulé stříbrné mauzoleum sv. Jana Nepomuckého (do roku 1736). Ve stejném roce 1380 se Jan stává farářem u sv. Havla a působí nadále v různých církevních hodnostech např. jako kanovník u kostela sv. Jiljí a na Vyšehradě, kanovníkem metropolitní kapituly sv. Víta ale prokazatelně nikdy nebyl. Své vzdělání si Johánek doplňuje na Karlově universitě a doktorát práv získává v Padově (1382 – 1386).

Mezi lety 1389 – 1393 dosahuje Jan vrcholu ve své církevní kariéře, neboť působí jako generální vikář pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna, jehož vztahy s králem Václavem IV. jsou (bohužel pro něj) čím dál tím více napjatější a pro arcibiskupovu „pravou ruku“ nakonec osudné. Václav IV. a jeho přívrženci (tzv. milci) se snaží narušit moc arcibiskupa zřízením nového biskupství na statcích kladrubskeho opatství. Jenštejn se o této iniciativě dozvídá a po smrti staříckého opata nechává ihned potvrdit opata nového, jeho volbu stvrdil právě Johánek z Pomuka. Rozzuřený král nechává některé arcibiskupské úředníky v Praze zajmout a mučit. Johánek následkům drsného mučení podléhá 20. 3. 1393 a jeho mrtvé tělo je v noci shozeno do Vltavy. Tolik krutá his-

torie bez zářících zázraků, historie o muži, jehož subjektivní názory nám zůstaly zcela skryty...

Kdo je svatý Jan Nepomucký?

Tento světec vynikl jako prvomučedník zpovědního tajemství v katolické církvi (protomartyr poenitentiae), dále jako ochránce cti a proti vší zlé pomluvě a proti nařčení a vzýván byl i jako pomocník v úzkostech srdce. Svatý Jan se stal patronem české země a Bavorska (už v roce 1729), je patronem mostů, mlynářů, vorařů, ledařů, plavců a tonoucích a ochráncem proti povodním. Byl vnímán především jako ochránce kněží a zpovědníků, kazatelů a almužníků, přímluvce chudých a nemocných, dokonce i jako patron neplodných žen. Stal se i ručitelem klidné smrti, ochráncem proti moru, patronem bezpečného putování a šťastného návratu. Je vnímán postupně jako ochránce Prahy, ochránce proti Turkům (1683), stává se patronem vládnoucích Habsburků, významného šlechtického rodu Schwarzenberků (každý z tohoto rodu nese jméno Nepomuk) a rodiny Wunschitzů, která nechala zřídit jeho proslulou a neustále dotýkanou sochu na Karlově mostě. Díky jezuitským misím se svatý Jan Nepomucký stává nejproslulejším svatým patronem českých zemí v zahraničí tj. v celém světě (nejen v Evropě). Svatému Janu se prostě v 18. stol. téměř nešlo vyhnout...

Jak se z arcibiskupského úředníka Johánka z Pomuka stal svatý Jan Nepomucký?

Velkou roli sehrála již středověké historiografie. Rakouský historik Thomas Ebendorfer (1450) poprvé zmiňuje ve své Kronice římských králů údajné Janovo zpovědní tajemství, které bylo příčinou jeho smrti. Snad přitom čerpá z tradice, jež se vyvinula v okruhu metropolitní kapituly u sv. Víta, i když my dnes víme, že Johánek kanovníkem kapituly nebyl. Jako oltářník jedné z kaplí v katedrále byl však u sv. Víta pohřben a místo jeho uložení začíná být ctěno a považováno již velmi brzy za posvátnou půdu, na kterou nelze vkročit...

Jak to bylo s Janem Nepomuckým ve skutečnosti?

K osudné záměně dochází až v okamžiku, kdy známý pábítel českých dějin Václav Hájek z Libočan poprvé zmiňuje ve své Kronice české (1549) dva Jany: od nynějška tak vedle sebe v historické paměti existují Jan Nepomucký zpovědník, který byl umčen v roce 1383 a zároveň generální vikář Johánek, který zemřel o deset let později. Svatý Jan Nepomucký - mučedník zpovědního tajemství se postupně stává součástí českého barokního patriotismu, v roce 1641 dokonce vzniká první jeho souvislý životní příběh, a to latinsky, německy a česky (Fama posthuma, 1641) a rychle roste jeho úcta v katedrále sv. Víta, kde ještě před zmíněným stříbrným mauzoleem (1733 – 36) vznikají dva honosné barokní náhrobky. V rámci barokního patriotismu a zvláště pak pobělohorské rekatolizace vzrůstá potřeba zvýšit prestiž kněze a zpovědního tajemství, navíc svatý Jan odpovídá vzrušenému duchu barokní kultury, jež se ujímá jeho příběhu. Jan se tak stává přímo ztělesněním české barokní kultury a součástí barokní krajiny.

Legenda Bohuslava Balbína

Klíčové dílo, které zpečetilo a završilo téměř 300 let trvající složitý vývoj od Johánka k Janovi, je barokní legenda Vita beatis Joannis Nepomuceni martyris (1670 – 71) od českého jezuita, patriota, historika a vzdělance Bohuslava Balbína.

Balbín prezentuje sv. Jana jako zázračně narozené dítě starých rodičů, při jehož narození jasný plamen naznačuje neobvyklost budoucího osudu. Jan je i zázračně uzdraveným dítětem na zásah Panny Marie Zelenohorské, stává se příkladným studentem (u cisterciáků v Nepomuku, v Žatci a poté v Praze u sv. Apolináře), posléze vzdělaným, výmluvným knězem a plamenným týnským a svatovítským kazatelem, který „jako nějakými pronikajícími šípy slovem Božím srdce lidská ranil“. Svatý Jan je v Balbínově legendě pojat jako kanovník od sv. Víta a děkan u Věšch svatých, zvláště pak jako zpovědník a almužník královně Jany Bavorské, ale např. i jeptišek z kláštera sv. Jiří. Na Hradě se svatý Jan dostává do konfliktu s králem Václavem IV. a právě tam se završuje jeho obraz jako neohroženého, statečného a přesvědčeného kněze a mučedníka zpovědního tajemství, které nechce zvrácenému králi prozradit. Potom, co krutého krále napomíná za upečení nebohého kuchtíka, který špatně připravil kapouna, je krutě mučen, své trápení ale přežívá bez úhony... Jan se v legendě vroucně modlí ke Kristu a těsně před svou smrtí dokonce prorokuje o

husitských bouřích, vystupuje příznačně také jako poutník k Palládiu země české (mariánský reliéf) ve Staré Boleslavi. Ihned po návratu ho král nechá utopit – nad řekou Vltavou se tak objevuje zář, ze které se později vyvine onen příznačný atribut pěti hvězd, jež odkazují snad k Panně Marii, spíše však poukazují na pět ran Kristových.

Balbínův spis představuje výborně napsanou barokní legendu, jedná se snad o nejlepší literární dílo Balbína vůbec. Sám autor zbožnou legendu prezentoval jako vědecké dílo, i když my dnes víme, že je plná omylů, stereotypů, zbožných lží a smyšlenek, které učený jezuita převzal i ze spisu kanovníka metropolitní kapituly Jana Ignáce Dlouhovského včetně data Janova utopení, které Dlouhovský stanovil na 16.5. (historický Johánek byl umčen 20.3.). Život svatého Jana byl jako vědecké dílo vydán v respektované edici životů svatých Acta sanctorum (1680, tzv. bollandisté – belgičtí jezuité), i v Balbínově díle Bohemia sancta (Svaté Čechy). Legenda se překládala do všech evropských jazyků a v rámci jezuitských misí i do čínštiny, japonštiny a jazyka malajských domorodců – v nadsázce tak můžeme říci, že Balbín byl nejpřekládanějším českým autorem do 19. stol. Vita beatis Joannis sehrála svou důležitou roli i v kanonizačním procesu ohledně sv. Jana, tvoří totiž základ kanonizační buly „Christus Dominus“ z roku 1729 spolu se čtyřmi svatojánskými zázraky. Dočkala se mnoha dalších vydání, nejvýznamnější je to augspurské s ilustracemi Johanna Andrease Pfeffela (1725, 31 rytin), to představovalo podnět pro svatojánskou ikonografii hluboko do 19. stol. (spolu s modelettem M. Rauchmiller, na jehož základě vznikla socha od Jana Brokoffa na Karlově mostě).

Co říci závěrem?

Legenda především formuje postoj věřícího ke sv. Janovi, můžeme se tak s její pomocí vcítit do pocitů barokního člověka, který se jí nechal unášet. Její přesah do současnosti spočívá ve věčných tématech, jež Balbín formuloval: jsou meze, za které nemůže jakákoliv moc zajít, jsou hranice, které nelze překročit, je těžké zároveň milovat a vládnout, před Bohem jsme si všichni rovni.

Pavel Heřmánek

foto: archiv Baribal o.s.

více informací o projektu na: www.baribal.cz

BARIBAL O.S.

Projekty volnočasových aktivit a neformálního vzdělávání pro všestranný rozvoj osobnosti

KREATIVNÍ BARIBAL

Přástva

Přijďte si vyzkoušet paličkování a jiná řemesla v rámci tradiční přástvy. Přástva je kombinace rukodělného tvoření, povídaní, zpěvu či poslouchání hudby a relaxace tvorbou. Baribalí přástvy probíhají obvykle každé pondělí od 18 do 21 hodin ve Studiu Citadela v Klimentěské 16 na Praze 1, ověření termínu a tématu možno emailem na: katka@baribal.cz

Díky kreativnímu Baribalovi proniknete do tajů zajímavých výtvarných technik, seznámíte se s výrobou šperků, malbou, kresbou, pletením z papíru, batikou nebo můžete oživit svoji zručnost paličkováním.

aktivni.baribal.cz

LOUTKOVÝ BARIBAL

Divadlo

Amatérský loutkový soubor medvěda Baribala hraje představení pro děti i dospělé s ručně vyřezávanými marionetami. Pro menší děti má přichystané i jednoduché maňáskové hry. V současné době hledáme další nadšence k realizaci různých loutkových projektů.

Kde v nejbližší době hrajeme a kde jsme hráli je možno dohledat na aktivním Baribalovi. Máte-li zájem, můžeme zahrát po dohodě i u Vás, stačí napsat na email loutkovy@baribal.cz

loutkovy.baribal.cz

TANEČNÍ BARIBAL

Relaxace pohybem

Tanec s ohněm: Oheň je nespoutaný taneční živel, horký plamen sálá jako energie života a jasné světlo rozbíjí temnotu - v tomto duchu se nese magický tanec se ohnivými vějíři. Vhodné zejména pro zpestření venkovních večerních akcí.

Dále tančíme a vyučujeme taneční styly s nádechem orientu:

- s bambusovou holí
- s šátky
- se závojem
- s vějířem a širokou sukní

tanecni.baribal.cz

PROJEKTY

Neformální vzdělání

V rámci neformálního vzdělávání připravujeme rozsáhlejší projekty na národní i mezinárodní úrovni. Organizujeme mezigenerační setkávání, vzdělávací aktivity pro členy sdružení i širokou veřejnost - semináře, přednášky, kurzy, divadelní představení, workshopy, cestovatelská či konverzační setkání.

projekty.baribal.cz

POKUD VÁS JAKÁKOLIV NAŠE AKTIVITA ZAUJALA, RÁDI VÁS PŘIVÍTÁME JAKO ÚČASTNÍKA NA NĚKTERÉ Z NAŠICH DALŠÍCH AKCÍ ČI PŘÍMO JAKO ČLENA ČI DOBROVOLNÍKA SDRUŽENÍ.

grantová podpora
projektu:

Činnost NADACE ŽIVOT UMĚLCE byla zahájena 3. června v roce 1992 slavnostním koncertem v pražském Rudolfinu, od té doby realizuje svou činnost ve čtyřech základních oblastech:

- Aktivní podpora mladých výkonných umělců
- Podpora projektů
- Podpora výkonných umělců seniorů
- Nezapomeneme (Správa a péče o pietní místo na Vyšehradském hřbitově a náhrobek V+W na Olšanském hřbitově)

Více o nadaci na webových stránkách:
www.nadace-zivot-umelce.cz

záštita:

partner:

Synergy Consulting, a. s. je poradenská a vzdělávací společnost nabízející daňové poradenství, účetnictví, personální a mzdovou agendu, informační systémy, vzdělávací služby, poradenství v oblasti lidských zdrojů, transakční poradenství, podnikové poradenství, správu pohledávek a forenzní služby, což zajišťuje buď přímým výkonem agend vlastními pracovníky či poradenstvím – „jak na to“.

Kontakt: info@syncon.cz

mediální partner:

časopis **LOUTKÁŘ**

www.loutkar.eu

pořádá:

baribal.cz

Baribal vznikl jako neformální sdružení mladých lidí v roce 2008. Od ledna 2012 je občanským sdružením. Jedním z našich cílů jsou aktivity neformálního vzdělávání. Organizujeme cestovatelské přednášky a setkání, neformální jazykové konverzace, taneční a pohybové semináře i vystoupení, vzdělávací loutkové divadlo pro děti i dospělé, kreativní večery (výroba výtvarných děl, tradičních i netradičních šperků) či mezinárodní setkání, např. projekt Woman among Women.

Více informací na www.baribal.cz.

Kontakt: info@baribal.cz

Zpracování historických textů: Pavel Heřmánek
Fotografie, grafická podpora: Marika Hrdinová, Eva Černá
Copyright © 2012 Baribal, Praha

Děkujeme všem za přízeň a podporu projektu!